

EVLIYA ÇELEBİ'YE GÖRE EYÜPSULTAN VE ÇEVRESİ

İstanbul surunun dışında havadar, lâleazar Topçular İmahallesi: Fatih zamanında Rumeli tarafına sefer yapıldığı vakit, topçu taifesi, burada eğlendikleri için "Topçular" denmiştir. Yüksek, ferah bir yerde olup bağ ve bahçe-si çok, bin kadar büyük sarayları ve başka evleri vardır. "Nişancı Paşa Camii" denilen bir camii ile yedi mescidi, bir tekkesi, yedi hanı, bir küçük hamamı vardır. Hamamı, ye-niçeri ağası Kara-Çavuş yaptırmıştır. Yüz aded dükkâncıkları vardır. Bütün eşya mevcuttur. Havası lâtif, suyu Kırkçeşme suyudur. Melek-Ahmed Paşa sarayı sanki melekler bahçesidir. Yapısı eski olduğundan güya bir kaledir. Birkaç mahsureler, hamamlar ile süslenmiş bir gülistandır. Burada bir büyük havuz vardır ki pek güzeldir. Eyüp nâ-ibliğine bağlı ise de ayrı subaşısı vardır. "Gürcü Paşa Sarayı". "Defterdar Nişancı Paşa Sarayı" da meşhur saraylardır. Yakınındaki çeşmenin tarihi şudur:

*Nişâni fikriderken binanın sâl-i garrâsın
didi mühlhem anın târihini de "hayrı sultan"sene 970*

Bu saraya yakın "Beyzade Çelebi Çeşmesi" nin tarihi de şudur:

Dedi târih-i binasın Nâili-b-ı çeşme-i aynülhayat

Sur dışı Mâmur Otakcılar mahallesi: Burada Fâtih zamanında Rumeli tarafına giden bütün Çadırcılar çadırlarını kurup oturduklarından "Otakcılar" derler. Suyu, havası lâtif, bağlı bahçeli iki bini aşkın süslü saraylar ve evler vardır. Eyüp mevleviyetine bağlıdır. Fakat müstakil subaşısı vardır. Eğrikapı'nın batısından bir adım uzaklığında bir yüksek yerde kurulmuş ferah, gönül açan ve "Otak meydanı" denilen bir çimenlik gezinti yeri vardır. Safa ehli, ikindiden sonra o gönül açıcı yere varıp gezinirler. Dört camii, on yedi mescidi, altı tekkesi vardır, en mâmuru, Emîr Buhârî tekkesidir. Üç hanı vardır. Çarşı caminin cemaati çoktur. Hüseyin ağa sebilinin tarihi:

Görüb âni didi bu abd-t zarif

Târih olsun (sebil-i hub u lâtif sene 1008.

Sur dışında Nişancı Paşa: Sûr'un batı tarafında bir havdar ve yüksek dağ üzerine yapılmış bağ ve bahçeli üç bin kadar mâmur büyük sarayları olan bir yerdir. Camilerinin içinde (Nişancı Paşa Camii) en mâmur ve güzel olanıdır. Cemâati çok-

tur. Bir yüksek tepe üzerinde aydınlık, güzel bir camidir. Elli adet mescidi, dört tekkesi, bir hamamı da yeni yapılmıştır. Yirmi adet dükkânı vardır. Hanı yoktur. Nişancı Paşa'nın bir ferah gönül açan hamamı vardır ki emsalsizdir. Mimar Siman yapısıdır.

Gözcüler, yâni Çömlekçiler mahallesi: İstanbul kalesinin batı tarafında İstanbul Halici kıyısında alçak ve düz bir yerdedir. Bin evli, bağlı ve bahçeli mâmur bir mahalledir. Birçok saray ve bostanları vardır. Evleri kat kat ve hoş manzaralıdır. Bu mâmur yerin Yâvedud, Zalpaşa, Defterdar, Hocaefendi adlarında dört tane İskelesi vardır. Bu iskelelerin derya aşırı karşı tarafı Hasköy ve Piri Paşa kasabalarıdır. Eyüp mevleviyetine bağlı ise de ayrıca kadı ve subaşısı olan bir nahiyedir. Camillerinin en güzeli "Zalpaşa1 Câmii"dir ki, bir irem bağı içinde, iki tarafı yol ve pek parlaktır. Osmanlı ülkesinde olan vezir camileri içinde bundan nurlusu yoktur. 366 cam billur ile süslüdür. Kuzey tarafından avlusuna taş merdiven ile çıkılır. Altı baştan başa talebe odalarıdır. Güney tarafından yine merdivenle yükselir. Çünkü bu tarafı yüksek bir yarık bir yer üzerine yapılmıştır. Bu camii'nin vasıflarını hakkiyle yazsam bir cild olur. Kubbesinin dışında olan marifetler haddinden fazladır. Minberi, mihrabı, müezzin mahfûn-deki inci sanatlarını Sinop kalesindeki minberden başkasında görmedim. Etrafındaki gül bahçesi içinde binlerce kuşun ötüşleri insana hayat verir. Minaresi çok sanatlı ve yüksektir. Koca Mimar Sinan bu camii'nin yapılışında bütün ustalığını göstermiştir.

(Defterdar Nazlı Mahmud Paşa) Câmii: Defterdar iskelesi kenarında eski biçim bir küçük camidir. Cemaati pek çoktur. Kapısı üzerindeki tarih budur:

Arifi gütf bihr o târih -İsm-i mescid makaam-ı Bahmudest

Eski biçim bir alçak minaresi vardır. Bundan başka yüz yetmiş mescidi, yedi tekkesi, bir hanı olup imareti yoktur. Sultan Mustafâ'nın cülusunun ilk günlerinde yeniçeri ocağı başçavuşu Kara-Çavuş, Zalpaşa yakınında, herdem bahar bir bahçe içinde bir mevlevihâne yaptırmıştır ki, benzeri bulunmazdı. Bir gece zelzele olup mevlevihaneyi yerle bir etti. Yeri bostan olmuştur. Suyu hoş bir hamamı var-

dır ki pek ışıklı ve temizdir. Bu şehrin caddesi üzerinde iki tarafı üçyüz adet dükkânlarla süslenmiş bir çarşı vardır. Fakat bostanı yoktur. Nalbant dükkânları ise pek çoktur. Caddenin iki tarafında ikiyüz elli adet çanakçı ve çömlekçi ve bardakçı dükkânları vardır ki Kâğıthane'den ve Sarıyar'dan getirdikleri çamurlarla maşraba ve çömlek, sūrahi yaparlar ki misli Çin ve İznik çinisinde bulunabilir. Fakat bu toprakta başka bir hassa vardır. Bilhassa bir desti taze iken ondan su içenin damağı kokulamp vücudu ebedi hayat bulur "ve minel mâi külle şey'in hay" sırrı açıktan açığa görülür. Bu İş yerlerinde öyle olgun ustalar vardır ki yapmış olduğu desti, kırk elli kumaşa satır padişah ve vezirlere hediye edilir.

Bu kasabanın çeşmeleri: (Halil Ağa çeşmesi) Çömlekçiler mahallesinin içindedir. Kapısının üzerindeki tarih şudur: "*Dedi târihini Fedâf hakir-ayn-ı pak-ı çeşme-i mâil-/hayat (Sokullu-Mehmed paşa çeşmesi)*, Zâlpaşa yakınındadır. Kapısı üzerindeki tarihi şudur: "*Hak kabul eyleye ki dedi Nihâdi tarih-kıldı bu çeşmeyi bünyâd Melhmed paşa*" (**Şah Sultan çeşmesi**): Zâlpaşa bitişiğindedir. Tarihi şudur: "*Teşnedilier dediler tarihini-Çeşme-i mâ-i hayât-ı canfeza*" (**Defterdar Nazh-Mahmud Paşa çeşmesi**) kendi câmünün yakınındadır. Târihi şudur: "*Oldu bunyâdına tarih-innehâ hayrün Cemil*" sene 950)

Zâl Paşa kasabası ziyaret yerleri: (Musul efendi) miftâh şerhi muhaşşisi Bâli efendinin oğludur. Defterdar camii avlusunda gömülüdür. Türbesi Mimar Sınankâridir. (**Ahmed efendi, Kanzâde**) 965 senesinde Cenab-ı Hakkın "İrcii" emri celiline uymuştur. Defterdar camii avlusunda gömülüdür. Kadri mahlası ile şiiirleri vardır. (**Bakî efendi musal-lisi**): Zâlpaşa'nın yol üzerinde gömülüdür. (**Şeyh Pır Ah-med efendi, Kafzâde**), Defterdar câmü karşısında gömülüdür. (**Şeyh Mahmud Karamâni**): Niğdelidir. Defterdar Mahmud paşa Dârülhadisinde muhaddis iken vefat edip orada gömülmüştür.

EYÜP TARAFININ CAMİLERİ, MESCİTLERİ, MEDRESELERİ, HAN HAMAM VE DİĞER İMRETLERİYLE ZİYARET YERLERİ

Eyüp şehri, İstanbul'un batı tarafındadır. İstanbul'a denizden dokuz mil ve karadan iki saattir. Ama yine İstanbul'a bitişik olub arasında asla boş arazi yoktur. Baştanbaşa mâmurdur. Fakat başka hükümettir. Fatih kanununa göre beşyüz akça mevleviyettir. Yedyüz parça köye hükmü geçer. Yirmialtı nahiye naibi vardır. Adalet üzere senelik onbir kuruş geliri olur. Başka subaşısı ve mütevellisi vardır. Bu şehrin dört tarafında sur yoktur. Kuzey tarafı İstanbul idaresindedir. Karşı tarafı deniz karşısında Sütlüce kasabasıdır. Arası bir ok atımı yerdir. Bağ bahçesi çok, mâmur bir şehirdir. 9800 kadar saray ve ev vardır. Haliç boyunca, Zâlpaşa camiinden Kâğıthane yolu üzerinde civan kapıcıbaşı sarayına kadar 3000 adımdır. Yine Zâlpaşadan, İdris köşküne kadar üç bin adımdır. Yine Zâlpaşadan Bülbül deresine kadar üç bin adımdır. Yine Zâlpaşadan Nişancı'ya ve Topçulara kadar üç bin adımdır.

Eyübdaki Sultan Camileri: (Eyüp Sultan câmü): Bu Fâtih Sultan Mehmed Han'ın yapısıdır ki, sevabını Hazreti Ebâ Eyüb'e hediye eylemiştir. Deniz kıyısına yakın Ensârî yerinde düz bir yerde yapılmıştır. Bir kubbelidir. Mihrab tarafında

yarım kubbesi daha vardır. Lâkin o kadar yüksek değildir. Câmiin içinde sütun yoktur. Orta kubbe etrafında sağlam kemerler vardır. Mihrabı ve minberi sanatlı değildir. Hünkâr mahfili sağ taraftadır. İki kapılıdır. Biri sağ tarafta yan kapısı, diğeri kible kapısıdır. Kible kapısı üzerinde bir mermer üzerinde celi yazı ile (eski harflerle bir yazı çeşidi) şu tarih yazılmıştır: "Kamden lillâh beyt-i ma'mur oldu bu" sağ ve solda iki minaresi vardır. Avlusunun üç tarafı odalarla süslüdür. Ortasında cemâat maksuresi vardır. Bu maksure ile Eba Eyüp mezarı arasında göklere baş uzatmış iki çınar vardır ki, cemâat, gölgesinde ibâdet ederler. Bu avlunun da iki kapısı vardır. Batı kapısının dışında büyük bir avlu daha vardır. İçinde dut ve diğer ağaçlarla yedi tane büyük çınar vardır. Bu avlunun iki tarafında abdest maslukları vardır. Bu camiden başka, şehir içinde sek-sen kadar mescid vardır ki dördü Mimar Sinan yapısıdır.

Medreselerden (**Eyüp Sultan medresesi**) ile (**Sokullu Mehmed Paşa medresesi**), bir kaç da darülhadis vardır. Darülkurrasmin en tanınmış Hoca-Zâde denmekle meşhur Hasan Efendi oğlu Sâdüddin dârülkurrâsıdır. Epeyce de sıbyan mektebi vardır. Saraylarının en meşhuru (**Ali Paşa sarayı**) dır ki Mimar Sinan yapısıdır. Taraf taraf tekke ve hanları vardır. İmarethanesi bir tanedir ki gelip geçene nimeti boldur.

(Eyüp Hamamı): Fâtih yapısıdır. Suyu gayet lâtif ve lezzetlidir. Erkek ve kadınlar için çifte hamamdır. Hastalar girse, Fâtihin nefesi eseri olarak şifâ bulurmuş. Bundan başka altı yüz kadar da saray hamamları vardır.

Sebilhaneleri: Eyüp Sultan avlusunda (Sultan Ahmed Han sebilli) Tarihi: "Eyledi Sultan Ahmed şükür ni'men halil-bin yirmi ikisinde yaptırıp bir nevsebil". Kasımpaşa türbesi yakınında (**Kasım Paşa sebilli**) Târihi: "Dedi târihini Nihâdi ânım- Selsebil-i bihişt-i âb-ı zülâl".

Çeşmeleri: İskele başında üç köşeli (Resul Paşa çeşme-si) dir. Bir de (Çarşı çeşmesi) vardır. Târihi "*Kim Nihâdf dedi târihin lâtif oldu ayn-ı çeşmesar sekebil*" sene 975. Başka târih: "*Pak, safi çeşme-i âb-ı hayât*" sene 975.

Çarşısı tamamen 1085 dükkândır. Bezastanı yoktur. Fakat bütün kıymetli şeyler orada bulunur. Havaf çarşısı, hâlis süt çarşısı, Masumlar çarşısı mükellef ve süslü çarşılardır. Bu çarşının yoğurt ve kaymağı lezzetli, berber dükkânları pek süslüdür. Her cuma nice bin adamlar Hazret-i Ebâ Eyüb'ü ziyaret için gelip çarşı ve pazar adam denizi olur. Keyif erbabı, kaymakçı dükkânlarının balkonlarında oturarak hâlis süt, beyaz peynir, saf bal yiyip safa ederler.

Eyüp gezinti yeri: Kâğıthane yolu üzerinde Küplüce Ayazma adıyla denize bakan yüksek tepe üzerinde ağaçlıklı bir safalı yer vardır ki ayazmasının suyu âb-ı hayât gibidir. Hummaya yakalanan kimse üç hafta bu sudan seher vakti içse şifâ bulurmuş. (**Ağa eskisi gezinti yeri**): Halic'e bakan çimenlik bir yerdir. (**Harb meydanı gezinti yeri**): Şehrin nihâyetinde Kâğıthane yolu üzerinde mükemmel bir at meydanıdır ki her cuma binlerce biniciler gelip silâhşorluk ederler. Acâib görünüştür. (**Kalamış gezinti yeri**): Nice safa ehli ahbablar kayıklara binerek bu adalara gidip kaya balığı avlarlar. Bu balıklar hiçbir memlekette bulunmaz. Vakta çirkin suratlı, siyah renklidir, fakat gayet lezzetli ve kuvvet vericidir. Bilhassa lezzetinde balık kokusu

yoktur. Ne kadar yenilse ağırlık ve hararet vermez. (**Deniz hamamı gezinti yeri**) Ahbaplar her cuma günleri kayıklarla Eyüp Sultan önündeki adalara girip herkes mavi renker futalarla yüzerler. Sonra adamın çimenliğinde oturup iyş ve nüş ile dünyâ gamını unuturlar. Bu ferah yer muhakkak ki dünyâda bir tanedir. (**Can kuyusu gezinti yeri**): Eyüb'ün kuzeyindeki mezarlık içinde birkaç ev vardır. Ora-da eski bir evde bir su kuyusu vardır. Birinin bir şeyi kaybolrsa evvelâ temiz abdest alıp kuyunun kenarındaki musalla üzerinde iki rekât namaz kılar, sonra bir fâtiha-i şerif okuyarak sevabını Hazret-i Yusuf Aleyhisselâm mübarek ruhuna hediye eder. Sonra:

"Ey sâhib-i pîr! Hazret-i Yusuf-u sıddık aşkına olsun, benim falan akrabam, yahut falan evlâdım, yahut kaybolan şu türlü eşyam ne oldu?" diye kuyunun ağzından bağırr. Derhal sorduğu kimse hayatta mı, ölü mü veya kaybolan eşya adı ve resmi ile nerede ve kim çaldı ise ve sorumlu denizde ise hangi denizde ise açıktan açığa bildiren ince bir ses duyulur. Çok tuhaf bir acaip nimettir ki sırrına akıl erdirmek mümkün değildir. Bu kuyu, her neden sorulsa cevap verir. Fakat Kur'an-ı Kerim'de malûm beş bilinmeyen sorulsa alaydan başka cevap çıkmaz. Meselâ: "Karnımdaki erkek midir, kız mıdır?" Soran kadın "azacık ye!" cevabını alır. Hakir (Evliya) bu hâli birkaç kere gördüm. Görmezden evvel doğruluğuna inanmazdım. Hattâ bir kere kuyudan:

"Osman dayım hayatta mıdır?" diye sordum. "Aydıncık şehrinde un alıyor, yakında gelir" cevabı çıktı. Üç gün sonra Osman dayım gelince "Şaban ayının yedinci pazar günü nerede idiniz ve ne yapıyordunuz?" diye sordum. "Aydıncık şehrinde un alıyordum" diye yemin etti. Sırrını Allah bilir.

İdris köşkü gezinti yeri: Yapıcısı Bayrâmiye tarikatı şeyhlerinden "Şeyh İdris" adlı azizdir. Güzel bir tekke yapmış idi ki tarikat yârânım, ve dervişler orada toplanıp safa ederlerdi. Fakat Sultan Muhstafa Hân'ın tahta çıkışında bu şeyhi mülhiddir (dinsiz, Allahsız) diye suçlayarak tekke ve otağını harebettiler. Hâlâ birkaç güzel çınar ağaçları, çimenlikleri, namazgah şeddi, tatlı su çeşmesi, büyük havuzu durur. "İdris köşkü" derler, güzel bir gezinti yeridir.

Kırk Serviler Mesiresi: Dünyayı gören bir safalı sahradır. (**Ağa kırığı gezinti yeri**): Safalı, çimenliktir ki güya toprağı yeşil kadife ile örtülmüştür. (**Bülbül deresi gezinti yeri**): Bu dereye sesi güzel birçok bülbüllerin ötüşlerinden gönülde sevinç ve safa husule gelir.

Eyüp şehrinin suyu, havası güzel, erkek ve kadınları medholunur. yân ve eşrafı çoktur. Halkın çoğu bilginlerdir. Eyüp şehrinin has beyaz ekmeği, kaymağı, yoğurdu, şeftalisi, kayısı meşhurdur. Eyüp avlusundaki çınar ağaçlarında yuva tutam balıkçıl kuşları her sene başlarında ikişer tel tüyü baştan başa nurlu Eyüp kubbesi üzerine hediye ederler.

Hazret-i Ebâ Eyüp ziyaret yerlerinin vasıfları, o tarafta olan mezarlar, ulemâ, salihler ve şeyhler:

İlâhi arif, Hazret-i Ebâ Eyüp Ensârî, peygamberin sahabesinden hadis rivayet edenlerdendir. Kendisi ensârdandır. (Medinelidir). Hazret-i Peygamber Mekke'den Medine'ye hicret ettikleri zaman Cibril-i Emin, Peygamberin devesinin yularından tutup çeke çeke cömert Ebâ Eyüp'ün evinin önünde çöktürmüştür. Bu işaret üzerine Hazret-i Peygamber de Ebâ Eyüp'ün evinden başka bir yere misafir olmamıştır.

Hâlâ Peygamberin mübarek mezarı bu Ebâ Eyüp Ensârî hazretlerinin evinin yerindedir ki, Hazret-i Peygamberin candan sevdiği dostudur ki, o, peygamberden birçok hadisler nakl ve rivayet eder.

Nihayet Emevilerden Muaviye'nin halifeliği zamanında Ebâ Eyüb, Mesleme ile iki kere Kostantiniye üzerine serdar (kumandan) olup, birinde barış ile Kral Kostantinden hazineler alarak Şam'a geldiler. İkinci defa serdar olan Ebâ Eyüb, İstanbul'u kuşatarak Galata'yı fethedip, İstanbul'u da fethetmek üzere iken barış yapıp Ayasofya'ya girdi. İbâdet ettikten sonra Eğrikapı'dan çıkarken kâfirler bunları taşa tutup şehid etmişlerdir. Bir rivayete göre Ebâ Eyüb ishalden vefat etti derler. Bunlar hep evvelce yazılmıştı. Ama 857 (1453) senesinde Hazret-i Fâtiha Sultan Mehmed Han Gazi İstanbul'a fethederken yetmiş yedi ermişlerin büyükleri Ebâ Eyüb'ün mezarını aramağa koyuldular. Sonunda Ak Şemseddün hazretleri:

"Müjdeler olsun beyim! Resulullah alemdarı Ebâ Eyüb-ü Ensârî burada gömülüdür!" diyerek bir sık ormanlığa girdi. Bir seccade üzerinde iki rekât namaz kılarak selâm verdikten sonra bir secde daha yapıp güyâ rahat uykuya dalmış gibi kaldı. Birçokları

"Efendi, Ebâ Eyüb'ün mezarını bulamadığı için utançından uykuya vardı!"

dediler. Bir saat sonra Ak Şemseddin hazretleri secdeden başını kaldırıp mübarek gözleri kan çanağını andırır bir halde Fâtiha'ya hitaben:

"Beyim, Allahın hikmeti, seccademizi tâ Ebâ Eyüb'ün mezarı üzerine döşemişler! Hemen şurayı kırsınlar!"

deyince Ak Şemseddin fukarasından üç kişi Fâtiha ile beraber Ak Şemseddin'in seccadesinin altını kazmağa başladılar. Derinliği üç zirraa varınca, bir dört köşe yeşil somaki mermer görüldü. Üzerinde küfi yazı ile:

"*Hazâ kabri Ebâ Eyub-u Ensârî*" "Bu Ebâ Eyüp Ensârî'nin mezarıdır" diye yazılmış olduğu görüldü. O taş kaldırıldı. İçinde Ebâ Eyüb'ün vücudu, safran ile boyanmış kefen içinde ter ü taze görüldü ki sağ ellerinde bir tunç mühür vardı. Taş yine haliyle kapatılıp o yeşil taş örtüldü. Bunu gören İslâm askerleri toprağını tevhit ve tezkir ile doldurdular. Sonra bütün hazır olan Müslümanlar ziyaret edip nurlu türbelerinin temelini başladılar. Hâlâ üzerindeki nurlu kubbe, cami, mescid, medrese, han, hamam, imaret, çarşı, pazar hepsi Fâtiha'nın binalarıdır. Ama Fâtiha'ten sonra gelen padişahların her biri teberrüken Eyub yakınlarına bir güzel bina yaparak oralarını cennete benzeyen bir yer hâline getirdiler. Nurlu türbesi bir kubbe içinde kalmıştır. Mübarek mezarının dehlizinin pencereleeri, camiin avlusuna bakan bütün duvarları çini ile süslü bir nurlu türbedir. Nurlu mezarının bahçesi firdolayı hâlis gümüş parmaklıklar çevrilmiştir. Mesud başları tarafında mübarek bayrağı, dört tarafında olan gümüş ve altın şamdanlar ve kandiller ve adam boyunda yıldızlı şamdanlar üzerindeki kâfurdan yapılmış beyaz mum, buhurdan ve türlü klapdanlar ile dolu bir mübarek mezarıdır, buradaki güzel yazılı kelâm-ı kadimlerin (Kur'an-ı Kerim) eşini, Hazret-i Ali'nin nurlu mezarından başka bir yerde görmedim. Eyüb'ün mezarında olan sanatlı avizelerin eşi, ancak Sultanahmed camiinde bulunabilir. Mübarek ayağında bir su sarnıcı vardır ki

muhterem ziyaretçiler bu sudan içerler. Hafakan illetine ruhani bir ilâçtır.

*Adalet ve fazıllar Sultanı Mevlânâ
Ebüssuud Efendi'nin, Allah pek
çok rahmet eyleye, ziyaret yeri:*

Vatanları, İstanbul yakınında "Müderris köyü" adlı köydür. Hazret-i Peygamberden beri kâinatın gözü böyle bir bilginlerin bilgini kimseye tesadüf etmemiştir. Bu zâta bilginler arasında "İkinci Nüman" derler. Üç bin ilimden ve bin yedyüz kadar muteber tefsirlerden faydalanarak yazdıkları kıymetli tefsir, hâlâ âlimler arasında makbuldür ve onun ayarında bir tefsir yoktur. Adı geçen, Süleyman Han zamanında şeyhülislâm idi. Zahir ulemâsından olduğundan şeyhlik taslayanları kötülerdi. Sonraları tevhid ehline de ta'rize kalkıştığınan, nihayet İbrahim Gülşeni hazretleri kendisini Süleyman Han huzurunda tasavvuftan işrâd edip "Bu tevhid, devr ehline helâldir" diye fetvasını aldı. Ebüssuud tefsirinin tamamlanmasına tarih: "tâc-ı tefsir, kelâm-ı mu'ciz" sene 972. Feyzullah Efendi küfte- siyle vefatına tarih: "mâte feridüzzeman Mevlânâ" 972. Başka tarih: "Molla Ebüssuunda ola makam cennet" 972. Başka bir ta-rih: "Müfti-i zaman eyledi azm-i ukbâ" 972.

Mübarek mezarı, Ebâ Eyub taraflarında Zamkcılar çarşısı için- de kubbesiz, demir pencerelerle çevrilmiş, mermer sütunlarla süslü bir nurlu mezarıdır. Bütün evlâdı ve akrabası ile orayı yer edinmişlerdir. Yanında zaviyesi, çocuk mektebi, sebili vardır.

"Ebüssuud Efendi oğlu Abdülkerim Mehmed Çelebi):

Büyük atası yanında gömülüdür. (**Bedüzzaman'ın mezarı**), meşhur Timur torunlarından Sultan Hüseyin Baykara'nın en küçük oğludur. Bu Bedüzzaman Han, Tebriz şehrinde Kanuni Süleyman'ın atının ayağına yüz sürüp beraberce İstanbul'a gelmiş, sonra taundan vefat etmiştir. Ebâ Eyub avlusunda gömülüdür. (**Sa'd Efendi**) Müftü Ahmed Efendi'nin küçük kardeşidir. Eyüp camiinde vaiz iken, 1020 de vefat edip Eyub yakınında gömülmüştür. Can gözü Ömür gözü gibi açıktı. Acem ülkesinde gezerken "Ömeri" mahlasını alıp kurtulmuştur. (**Hocazâde Abdülâziz Efendi**) Eyub'de babası yanında gömülüdür. Kardeşi Esad Efendi Rumeli kazaskeri olunca "Bu iki sadre geldi nakkad iki birader" diye tarih söyle- miştir. Azlolunduğu gün kardeşi yerine damad efendi tayin olu- nunca "azlı azizan, nasb-ı dü nadan, târih-i işan, telvis-i divan" diye sanatlı ve seca'lı ve alaylı bir tarih söylemiştir. (**Mehmed Efendi**): Üstad, mânâda Aristo gibi, zamanın Sadi'nin muhterem oğludur. Cenaze namazını Eyub camiinde Üsküdarı- Mahmud Efendi kıldırıp yine Eyub yakınında babasının mezarı yakınında gömülmüştür. Mezarı ziyaret yeridir. Kendisi bilgi denizi olduktan başka çok güzel şiirleri de vardır. (**Şeyh, âlim ve büyük Hızır oğlu Ali**) : "Fâzıl Ali Bey" diye meşhurdur. Osman Gazi zamanındaki "Edebâlî" adlı azizin soyundandır. Sultan Ahmed Hân'ın cülusunda Eyüp Sultan'da kılıcı bu muhterem zât kuşatmıştır. Eyub Sultan'da gömülüdür. Adı geçen, büyük faziletler ile meşhur ilâhi bir ilim deryası idi.

(**Eyublu Mehmed Efendi**) Halvetiye tarikatının büyük- lerinden Yakub Efendinin halifesidir. Yine Eyub'de Cezeri Kasımpaşa Camiine yakın bir mübarek ve güzel ve ışıklı bir

tekke yaptırmıştı. O ferah yerin avlusunda gömülüdür.

(**Şeyhler şeyhi, Tecvit ve kıraat sahibi Mısırlı Hazret Ah- med Efendi**): Padişah hocası ve darülkurra sahibi idi. Rüm- da Kur'an-i Kerim'i kıaat üzere okumak bu zattan kalmıştır. Eyub Sultan câmiinin imamı iken vefat ederek Sokullu Mehmed Paşa türbesi alanında gömülmüştür. Bu hakirin (Evliya'nın) üstadı olan Evliya Efendi'nin üstadıdır. Allah her ikisine de rahmet eyleye.... (**Şeyhülislâm Hâmid Efendi**): Eyubde gömülüdür. İstanbul'da Fil yokuşunda camii ve medresesi vardır. Hakir Evliya, o medresede hücrenişin (odada oturan) Ahfeş Efendi adlı ders-i âmdan yedi sene okudum ve fenleri tamamladım. Mübarek yerdir. Merhum Hâmid Efendi'nin ölümüne, talebelerinden (Van kulu Mehmed Efendi) nin söyle- diği güzel tarih:

*Müfti-i din-i mübin
Dünyâdan etti nhlet
Seyrimde gece gördündü
Anda Habib-i Ekrem
Dedim ki buralar mı?
Hatiften irdi târih
Hâmid efendi çünkü
Ukbâda oldu mes'ud
Bir gülîstanda âni
Eshab cümle mevcud
Oldu makam-ı Hâmid
"Hazâ makam-ı Mahmud" Sene-985*

(**Hoca-Zâde Mesut Çelebi**): Eyub'de validesinin yaptırdığı mektep alanında gömülüdür. (**Sarı Müslühüddin**): Amasyalıdır. Eyub'de bir pencere içinde gömülüdür. Gayet temiz ve zerafet üzere fârisi konuşurdu.

(**Hoca-Zâde Sadeddin**): Ayasofya Camii içinde abdest taze- lerken, dünyadan elini çekti. Eyub'de yaptırdıkları darülkur- ranın mezarlığının kokulu temiz toprağındadır.

(**Kıbrıs fâtihi Kara-Mustafa Paşa mezarı**): Bu paşa, İkinci Selim'in veziridir. Eyub avlusunun sol kapısının iç yüzünde yüksek bir kubbe içinde gömülüdür. Gazada kullandıkları ok ve yay başları ucuna asılmıştır. (**Saçlı-Zâde Abdullah Efendi**): Eyub yakınında gömülüdür.

(**Pir Azmi Efendi**): Defterdar Pîr Ahmed Çelebi'nin mal def- teri olan Azmi Efendidir. Vefatı tarihi.

*"Nizâm-ı sebba-i ömrü irüb encama hatm oldu
Anınçün mükta-ı Umanına târih "nazm" oldu.*

Başka tarih: "Azmi dâr-ı âlâ'ya azmetti-990. Başka bir tarih: "Ruh-u pâkine dembedem rahmet". (**Siyavuş Paşa Kabri**) Süleyman Hân'ın veziri idi. Çarşı içinde bir yüksek kubbede bütün akrabalarıyla beraber gömülüdür. Türbesi, Mimar Sinan yapısıdır. (**Baba-Zâde Mehmed Efendi**): Eyub'de hususi mezarlıkta gömülüdür. (**Meşhur Yahya Mollası Abdullah oğlu Mehmed**): Eyub'de müstakil türbesinde gömülüdür. (**Dökmeci- Zâde Meşhur Mehmed Bakır**): Acem ırakmdadır. Allanın hik- meti Acem şehzadesi Haydar Mirza vefat ettiği saatte, Mehmed Bakır da ölmüştür. "Bu iki acem oğlu gûyâ bir anda ölmeğe ahidli imişler" diye İstanbul'un zarifleri arasında konuşma konusu oldu. Eyub'de yatar.

*Şâdman olsun Acemler gözleri aydın yine
Mir Haydar nûr-u çeşm-i Husrev-i İrân gelür*

Beytî güftesindedir. (**Hâceği-zâde Mustafa Efendi**): Eyub'de gömülüdür. Açık fazilet sahibi ve iyi hâl ile meşhur bir zât idi. (**Hacı Müeyyed oğlu Aziz Fazıl Şeyh Abdülkadir**): Yâni Şeyhülislâm Şeyhi Efendi, Eyub türbesi yakınında gömülüdür.

(**Tevkii Feridun Bey**): Adı Ahmeddir. Çivizâde yetiştirmesidir. Eyub türbesi yakınında müstakil türbesi vardır. Üçüncü Sultan Mehmed'in nişancısı olduğundan tahta çıkışına şu musanna' tarihi söylemiştir.

Atâ-başı oldu İhsanına târih

Cülusu şaline (şimşir-i İslâm) sene 982

(**Şeyh Baba Mahmud Efendi**): Filibelidir. Şâir âlim, fazıl bir kimse idi. Birçok eser yazmıştır. Bunlardan başka Ebussuud tefsirine haşiyeler yazmıştır. Edebî yazı yazmakta ve aruzda ikinci Molla Câmî, ve belki de ondan üstün idi. Eyub yakınında malûm mezarı bilginlerin, âlimlerin ziyaret yeridir. (**Gazi Plak-Mustafa paşa ziyaret yeri**): İstanbul'dan kırk kadirğa ile, ve gerekli mühimmat ve Cebhane ile çıkıp, Mısır'ı Habeş illerini dolaşıp Lahsa ve Basra'dan Bağdad altına yirmi parça kadirğa ile, Süleyman Hana ulaştı. Bağdad fethinde beraber bulundu. Bu hizmetine karşılık kendisine Mısır verildi. Sonra İstanbul'da kubbe veziri iken vefat edip Eyub avlusunun Hünkâr kapısı dışın-da hususi bir kubbede gömülüdür. (**Tevkî Celâl oğlu Mustafa mezarı**): Eyub'de biraderi Salih Efendi ile yaptırdığı caminin avlusunda gömülüdür. Vefat tarihi "İlâhi rahmet eyle Mustafaya" dir. Tarih ilminde hesapsız eserleri vardır. (**İbni Neccar oğlu Mehmed oğlu Mehmed**): Karamanlıdır. Temiz mezarı Eyub'dedir. (**Cafer Efendi**): Ebussuud Efendi'nin amcası Abdünnebi Efendinin aziz oğludur. Eyub'de Cezeri Kasımpaşa camii avlusunda gömülüdür. (**Mehmed Emin**) Şirvan Karabağındadır. Eyub'de Sultan camii karşısında gömülüdür. (**Meşhur Abdülâziz biüm Veled -Zade**): Ebussuud-Zade Mehmed Çelebi'nin yanında gömülüdür. 981 (**İkinci Sadeddin oğlu Esad Efendi**): Eyub'de şerefli babası ve cevheri yüksek biraderi yanında gömülüdür. Yetmiş altı kadar medhedîfen eseri vardır. Güyâ ikinci Ebussud'dur. Adı geçen molla, birçok fen sahibi bir değerli edip idi. Tatlı dilli ve akıllı olduğundan bulunduğu mecliste herkesi hayr ile anılarak, müjdeleyerek nice üzüntülü kimseleri sevinçli yapmayı âdet edinmişti.

(**Salih Efendi mezarı**): Üçüncü Sultan Murad'm muallimi Sadeddin Efendi'nin dördüncü oğludur. Kırk yaşında iken kırk altı cild kadar muteber eseri vardı. Bu kadar mevki ve hükümet işiyle meşgul oldukları halde ne garip mukaddes kuvvettir ki bu kadar eser yazmıştır! Vefatı sırasında vasiyeti gereğince Ebâ Eyub Ensârî yakınında babaları yanında gömülmüşlerdir. (**Tabanı Yassı- Mehmed Paşa mezarı**): Dördüncü Sultan Murad vezirlerindedir. Eyub Sultan türbesine bitişik bir köşede gömülüdür. (**Mehmed oğlu Ali**): ikinci Osman Hân'ın hocası Ömer Efendinin en küçük biraderidir. Eyub yakınında gömülüdür. (**Seyid Mehmed oğlu Seyid Mehmed**): Hamid ilinde, İğirdir adlı kasabada yatan Şeyh Hazret Burhaneddin efendimiz hazretleri de adı geçen azizin

değerli evlâdındandır. Şerif Mehmed Efendi, Ebâ Eyub'deki kokulu türbede temiz topraktır. Şiir ve edebi yazı yazmakta zamanının yegânesi (teki) idi. Pederimiz ile çok samimi idiler. (**Kara Çelebi-Zâde Mehmed bin Hüsam**): (1042) senesinde vefat edip cenaze namazı Fâtihi camiinde kıldıldıktan sonra Eyub yakınında kokulu toprak altına konulmuştur. Yetmiş yerde hayr ya-pıları vardır. Bu hakir dahi çok ihşanımı gördüm. (**Benlice Mustafa Efendi**): Eyub'de gömülüdür. (**Sütçü-Zâde**): Meşhur hanendelerdendir. Vefat tarihi: "Kıla mehâfil-i cennette Sütçü-Zâde makam" dir. (**Sultan Murad'ın musahibi Musa Çelebi'nin mezarı**): Vefatı târihi: "Musa'ya tecelli kıla bari" Bu zâtı Recep Paşa, sipahi zorbalarna öldürtmüştür ki, naaşı parça parça İbrahim Paşa sarayından Atmeydanına atılmıştır. Cenazesinde bizzat Sultan Murad hazır olmuştur. Eyub'de, cadde üzerinde yeni bir parmaklık içine gömülmüştür. (**Molla Sümbül Ali Efendi**): Vefat tarihi "Mürşüd Molla Ali der sâli muş" (**Ferhad Paşa türbesi**): Üçüncü Murad, Dördüncü Murad vezirlerindedir. Türbesi Eyub iskelesi yakınındadır. Türbesi üzerindeki târih:

Tenk mü ilhâmiyle Alemler dedi târihini

Eyledi Ferhad paşa Adn-i âlide makam

(**Sultan İbrahim'in müsâhibesi Şekerpere Kadının türbesi**):

Eyub İskelesi yakınındadır. Ama kendileri Dördüncü Mehmed Han zamanında Ebrim diyarına sürülmüş, sonra salıverilerek Mısır'da vefat etmiştir. Türbesi de olduğu gibi boştur. (Ginâf Efendi): Üçüncü Murad devri şâirlerindedir. Ebu Said evi karşısında caddeye bakan bir yerde gömülüdür. Cildi, divânı, İbrenâme'si vardır. (**Kasım Paşa türbesi**): Eyub Sultan çarşısı yakınındadır. Târihi:

Diyelim ruhu için fatiha dâim el açub

Adn-i âlâyı makam eyleye Kasım Paşa

(**Cafer Paşa türbesi**): Üçüncü Murad ve ikinci Selim vezirindedir. Eyub'de Ortayol tarafındadır. Târihi:

İderken âlemi seyr t temaşa

Hedim iklimine irişti râhi

Bir eksikli Beyânı dedi târih

Bihîşt ola makamı yâ ilâhi (sene 995)

(**Sokullu Koca Mehmed Paşa Türbesi**): Adı geçen, Süleyman, İkinci Selim ve Üçüncü Murad Han devrine kadar kırk sene kadar vezirlik edip (sadnazamlığı 15 senedir) sonunda divanda bir eli kanlı deli serhadlinin bıçağıyla şehid olmuştur. Şehid olduğu târih: "Hükm-i Hak ile Şehid oldu Mehmed Paşa" sene (887) vezir türbeleri içinde bundan büyük türbe yoktur. (**Şeyh Baba Yusuf**): Bayrâmiye tarikatındandır. "İdris köşkü" adlı mesirede gömülüdür. (**Pertev Paşa türbesi**): Süleyman Han vezirlerindedir. Süleyman Han, Zigetvar kalesi altında vefat ettiği gün., Zigetvar'ı Süleyman Hân'ın ölüsü fethettiğinden başka, bu Pertev Paşa seksen yedi bin asker ile Erdel kalelerinden Göle kalesine Süleyman Hân'ın vefat ettiği saatte fethedip Zigetvar altındaki Sokullu-Mehmed Paşa'ya müjde göndermiştir. Sonra Pertev Paşa vefat edip Eyub Sultan yakınında gömülmüştür. Türbesi, Koca Mimar Sinankârî, nurlu, süslü bir kubbeden ibarettir.